

21-Divan Şiirini merkeze alan bir gazete: *Nâbî***Abdulahkim TUĐLUK¹****APA:** Tuğluk, A. (2020). Divan Şiirini merkeze alan bir gazete: *Nâbî*. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (21), 341-358. DOI: 10.29000/rumelide.843651.**Öz**

31 Mart vakası sonrasında yayın hayatına başlayan *Nâbî*, toplamda on iki sayı halinde çıkmış bir gazetedir. 1909 yılının Mayıs ayında yayın hayatına başlayan gazetenin imtiyaz sahibi Mehmed Süreyyâ, başyazarı ise Ali Őâdi'dir. Her ne kadar gazete olarak yayın hayatına başlasa da, içeriğine bakıldığında *Nâbî*'nin daha çok bir mecmua niteliği taşıdığı anlaşılmaktadır. Nitekim muhtevanın büyük bir kısmı sanat ve edebiyatla ilgili olup siyasi içerik ve gündelik haberler yok denecek kadar azdır. Adını Klasik Türk Şiirinin en önemli temsilcilerinden *Nâbî*'den alan gazete, ismine uygun olarak edebî içeriğin büyük bir kısmını Divan Şiirine ayırmıştır. Bu doğrultuda başta Hayretî olmak üzere farklı Őairlerin gazellerine yer veren *Nâbî*, az da olsa yeni tarz Şiirlere de yer ayırmıştır. Öte yandan mizaha da önem veren gazete, hemen her sayısında bu yönde bir içeriğe yer vermiştir. Bir roman tefrikasına da yer ayıran gazete, ayrıca Arap ve Fars Şairlerinden tercüme beyitlere de pek çok nüshasında yer vermiştir. Kitap tanıtımı, ahlâk, felsefe ve çocuk terbiyesi de gazetenin ihmal etmediği konular arasındadır. Gazetede tenkit yazılarına da önem verilmiş, pek çok Şiirin altına gazetenin değerlendirmelerini içeren yazılar ilave edilmiştir. Bu makalede, *Nâbî* gazetesi hakkında biçim ve içerik yönünden detaylı bir inceleme yapılmış ve gazetenin sistematik indeksi araştırmacıların istifadesine sunulmuştur.

Anahtar kelimeler: Gazete, Divan Şiiri, *Nâbî*, 31 Mart Vakası**A newspaper focusing on Divan poetry: *Nâbî*****Abstract**

Nabi, which started to be published after the March 31 incident, is a newspaper published in twelve issues in total. First published in May 1909, the newspaper was concessionaire, Mehmed Süreyya, and its chief author was Ali Şadi. Although *Nabi* started to be published as a newspaper, it is understood that *Nabi* is more like a magazine when its content is examined. Indeed, the content is largely about art and literature, and political news and daily events are almost non-existent. Taking its name from *Nâbî*, one of the most important representatives of Classical Turkish poetry, the newspaper devoted a large part of its literary content to Divan poetry. In this direction, *Nâbî* included ghazals of different poets, especially Hayretî, and gave a place to a small number of new poems. On the other hand, the newspaper, which attaches importance to humor, has included content in this direction in almost every issue. The newspaper, which also includes a novel feuilleton, has also been included in many copies of couplets translated from Arab and Persian poets. Subjects such as book introduction, morals, philosophy and child education are also among the subjects that the newspaper cares. Criticism articles were also given importance in the newspaper, and articles containing the evaluation of the newspaper were added under many poems.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, İğdır Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü (İğdır, Türkiye), abduhakitugluk@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-1979-3317 [Araştırma makalesi, Makale kayıt tarihi: 30.10.2020-kabul tarihi: 20.12.2020; DOI: 10.29000/rumelide.843651]

Adres
İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Türkçe Eğitimi ABD Cevizli Kampüsü, Kartal-İstanbul/TÜRKİYE
e-posta: editor@rumelide.com

Address
İstanbul Medeniyet University, Faculty of Education Sciences, Turkish and Social Sciences Education, Turkish Language Teaching Education, Cevizli Campus, Kartal-İstanbul/TURKEY
e-mail: editor@rumelide.com

In this article, a detailed examination has been made about the *Nâbî* newspaper in terms of form and content and the systematic index of the newspaper is presented to the use of researchers.

Keywords: Newspaper, Divan poet, *Nâbî*, 31 March Incident

Giriş

18. yy.'da özellikle askerî cepheye yüzünü Batıya dönen Osmanlı İmparatorluğu, 19. yy.'a gelindiğinde siyasî ve kültürel alanda daha kapsamlı bir Batılılaşma hamlesine girişir. Batılılaşma faaliyetleri, gazetenin toplum hayatına girmesi ile yeni bir rotaya kavuşur. Ali Budak'ın da işaret ettiği üzere (2014: 213) süreli yayınların günlük hayattaki yerini alması Osmanlı İmparatorluğu açısından 19. yy.'ın en önemli hadiselerinden biridir. Nitekim süreli yayınlar, yeniliklerin geniş bir tabanda karşılık bulabilmesi bakımından önemli bir rol üstlenmişlerdir. Gazete ve mecmualar, Osmanlı toplumunun vazgeçilmezleri arasına girdikten sonra edebiyatla sıkı bir ilişki içinde olmuşlardır. Dönemin birinci derecedeki kitle iletişim vasıtası olan bu yayın organları, kapalı kapılar arkasındaki siyasî gündemi bir nebze de olsa topluma taşımakla kalmamış aynı zamanda edebî faaliyetlere ev sahipliği yapmıştır. Roman, hikâye ve tiyatro tefrikaları, şiirler, edebî makaleler, mülâkatlar, anketler vb. içerikler gazete ve mecmuaların tirajını artırmakla kalmamış; aynı zamanda sürekli tazelenen bir edebiyat ortamının teşekkülünü beraberinde getirmiştir. Bu itibarla yayıncılarının önemli bir kısmı edebiyat çevrelerinden olan gazete ve mecmualar, toplumun edebiyatla olan münasebetini önemli ölçüde etkilemiştir.²

Öte yandan mecmua ile gazete arasında edebî içerik hususunda kimi farklılıklar bulunmaktadır. Siyasi konulara, atama ve terfilere, resmî duyurulara ve haber değeri taşıyan her türlü içeriğe daha çok veren gazetelere nispetle mecmualar, edebiyat ve sanatın gündeminin belirlendiği yayın organlarıdır. Nitekim edebî maksatla çıkarılmamış olsa bile, hemen her mecmuanın edebiyata ayrı bir alaka gösterdiği müşahede edilmektedir. Ancak kimi gazetelerin de bir mecmua gibi yayın yaparak siyasî içeriğe çok az ilgi gösterdikleri de vakidir. *Nâbî* gazetesi de sözünü ettiğimiz çizgide yayın yapan bir Osmanlı gazetesidir. Mündericatında II. Abdülhamid dönemini tenkit ve hicveden bazı yazı ve şiirler dışında siyasî içeriğe pek yer vermeyen *Nâbî*, Divan şiirini merkeze almakla iftihar etmiş ve bu eksende başta gazel olmak üzere farklı türdeki manzumelere nüshalarında geniş bir yer ayırmıştır. 31 Mart Vakası sonrasındaki yönetim değişikliğini takiben neşredilmeye başlayan *Nâbî*, dil ve edebiyattaki yenileşme hareketlerinin artık kalıcı bir şekilde kök saldığı bir dönemde Divan şiirinin ihyası için mücadele etmiştir. Bu detay, *Nâbî*'yi daha dikkat çekici bir yayın organı kılmaktadır. Nitekim Millî Edebiyat akımının giderek güçlendiği bir ortamda sayfalarını gazellerle süsleyen *Nâbî*, bu yönüyle muhalif bir kimliğe sahiptir.

1. *Nâbî* gazetesinin biçim özellikleri ve yayın politikası

Haftalık bir yayın organı olan *Nâbî* gazetesi, 9 Mayıs 1325/22 Mayıs 1909 tarihinde neşredilen ilk sayısı ile yayın hayatına başlamıştır. Gazete, adını Divan şiirinin önemli temsilcilerinden olan Nâbî'den almıştır. Gazetenin adı belirgin büyüklükte, koyu ve kalın punto ile yazılmış olup hemen altında, gazetenin yayın hayatına başladığı yıl, 1325 ve 1327 olarak hem rumi hem de hicri takvimle gösterilmiştir. Bu tarih, tüm sayılarda süreli yayının adının altında solda rumi, sağda ise hicri takvim olmak üzere belirtilmiştir.

² Tanzimat'tan sonraki süreçte gazete ve edebiyat ilişkisi hakkında detaylı bilgi için bk. (Çıkla, 2009)

Gazetenin ilk sayfasının en üstünde sağda nüsha numarası, ortada fiyat, solda da yıl bilgisi yer almaktadır. Buna göre gazetenin fiyatı 10 paradır. Gazetenin adının sağ tarafında sırasıyla imtiyaz sahibi ve müdürün adı, idare yeri, posta adresi ve satış şartları yer almaktadır. Gazetenin, imtiyaz sahibi ve müdürü Mehmed Süreyyâ'dır.³ Onu, ilk sayısı 11 Eylül 1324 yılında çıkan ve iki sayı halinde neşredilen *Muallim* mecmuasında Şeyh Mehmed Süreyyâ adıyla naşir olarak görmekteyiz. Nitekim kendisinin Kasımpaşa Kulaksız Dergâhı Postnişini olduğuna dair arşiv kayıtları mevcuttur. (BOA, DH.MKT: 1289-90) *Muallim* mecmuası da tıpkı *Nâbî* gibi Divan şiirini ön plana çıkararak bir süreli yayındır. *Nâbî*'nin başyazarı olan Ali Şâdî ismine *Muallim* mecmuasında da rastlanmaktadır.⁴ *Muallim* mecmuasının idare yeri de tıpkı *Nâbî* gibi Sühûlet Kitâbhânesi'dir.

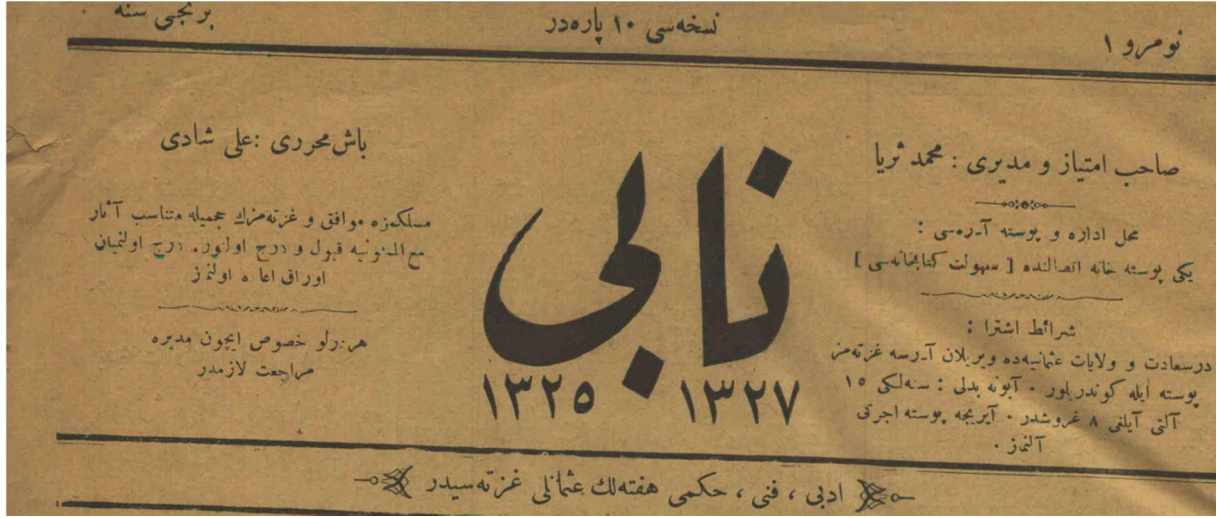
Gazetenin idare yeri ve adresi, "Yeni Postahâne ittisâlinde Sühûlet Kitâbhânesi" olarak belirtilmiştir. Satış şartları ise şöyle duyurulmuştur: "Dersâadet ve vilâyât-ı Osmâniyye'de verilen adrese gazetemiz posta ile gönderilir. Abone Bedeli: Seneliği 15 altı aylığı 8 kuruştur. Ayrıca posta ücreti alınmaz." (*Nâbî*, 9 Mayıs 1325: 1) Bu bilgilerin sol tarafında ise gazetenin başyazarının adına ile gazetenin yayın politikasına yer verilmiştir.⁵ Gazetenin başyazarı Ali Şâdî'dir. Bu zat, aslen Sivaslı olup, denizci olarak orduda çeşitli görevler almıştır. İbn'ül-Emin Mahmud Kemal İnal onun hakkında, "Ciddî ve mizâhî güzel manzûmeler yazmıştır. Edebiyât deryâsında gemisini kurtaran kaptanlardandır." yorumunu yapmaktadır. (2013: 2217) Ali Şâdî'nin *Cüst ü Cû*, *Sirişk-i Mâtem*, *Kitâbet Dersleri*, *Bosna Hersek yahud Osmanlıların Alsas Loreni ve Kervan Sesleri* adlı eserleri de bulunmaktadır. (Aksakal, 2019) Gazetenin yayın politikası ise şu cümlelerle duyurulmuştur: "Mesleğimize muvafık ve gazetemizin hacmiyle mütenâsib âsâr maalmemnûniye derc olunur. Derc olunmayan evrâk iâde olunmaz. Her türlü husûs için müdüre mürâcaat lâzımdır." (*Nâbî*, 9 Mayıs 1325: 1) Gazetenin ilgili nüshasının ne zaman yayımlandığına ilişkin bilgi, alışlageldiği şekliyle gazetenin adının ve diğer kimlik bilgilerinin olduğu kısımda değil, genellikle ilk sütunun başında olacak şekilde verilmiştir. Gazetenin baskı yeri Sühâ Matbaası'dır. Bu bilgi, her sayının son sayfasında en son satır olarak ilave edilmiştir.

Nâbî'nin yayın politikasına dair klişede şu ifadeler göze çarpmaktadır: "Edebî, hikemî, fennî haftalık Osmânî gazetesidir." (*Nâbî*, 9 Mayıs 1325: 1) Bu klişe, gazetenin siyasetle ilgilenmediğini ve daha çok bir ilim mecmuası mahiyetinde yayın yapacağını düşündürse de 31 Mart sonrasında yayın hayatına başlayan gazetenin yer yer II. Abdülhamid dönemine tenkitlerde bulunan içeriğe de yer verdiği görülmektedir. Klişedeki hikemî ibaresi, *Nâbî*'nin bir felsefe dergisi olarak tasnif edilmesini de beraberinde getirmiştir. (Şenel, 2011: 471)

³ Adı geçen, *Sicill-i Osmânî* müellifi Mehmed Süreyyâ'dan farklı bir kişi olmalıdır. Nitekim *Sicill-i Osmânî* müellifi Mehmed Süreyya, *Nâbî*'nin yayın hayatına başlamasından birkaç ay önce vefat etmiştir.

⁴ Hakkında detaylı bilgi için bk. (Uymaz, 2018: 1088)

⁵ Gazetenin onuncu sayısıyla birlikte imtiyaz sahibi ve başyazara ait bilgiler yer değiştirmiştir.

Nâbî'nin 1 numaralı nüshasının ilk sayfasında gazete adı ve diğer künye bilgileri

Nâbî gazetesinin yayımlanmış on iki nüshası mevcuttur. Bu itibarla gazetenin on ikinci nüshasıyla birlikte yayın hayatına son verdiğini söylemek mümkündür. Milli Kütüphanede iki numaralı nüshasına rastlayamadığımız gazetenin Hakkı Tarık Us koleksiyonunda ise on iki numaralı nüshası bulunmamaktadır. İlk dokuz nüshası cumartesi günleri çıkarılan gazete, dokuzuncu nüshadaki bir duyuruyla okurların istekleri doğrultusunda bundan sonra Perşembe günleri yayımlanacağını ifade etmişse de bir sonraki nüsha olan onuncu numaralı sayı Cuma günü neşredilmiştir. Gazetenin son iki sayısı ise duyurulduğu üzere Perşembe günleri çıkarılmıştır. Öte yandan ilk on nüshasında sayı sistemine göre neşredilen *Nâbî*, bundan sonraki iki nüshada cilt sistemine göre çıkarılmış ve bu sayıların sayfa numaraları bir önceki nüshanın son sayfa numarasına göre ayarlanmıştır.

Gazetenin ilk nüshasında kısa bir mukaddime bulunmaktadır. Bu mukaddime, *Nâbî*'nin hedefleri ve takip ettiği yol hakkında önemli ipuçları sunmaktadır. *Nâbî*'nin *Mesleği* başlıklı bu mukaddimede şöyle denilmektedir:

Nâbî, kâriîn-i kirâmına, nezîh ve latîf, manzûm ve mensûr makâlât-ı edebiyeye bilhassa sanâyi, zirâat ve ticâretin cihet-i nazariyesine müteallik mebâhis-i ilmiyye ve fenniye; tezhîb-i ahlâk ve tenvîr-i efkâra hâdim müfîd bedenler ve ara sıra, neşât-âver hikâyeler takdîmi ile hizmet edecek ve her zamân sahîfelerini münâkaşâta kapalı bulunduracak ve binâenaleyh ne bizzât ne bi'l-vâsita bu kabûl âsârı derc etmeyecek ve şu kadar var ki, vatanın ve onun ümîd-i istikbâli olan nev-resîdeğânın menâfiine muvâfık âsâr-ı ber-güzîdeyi maalmemnûniye kabûl edecektir. (*Nâbî*, 9 Mayıs 1325: 1)

Mukaddimede dikkat çeken en önemli husus, gazetenin münakaşalara bakışı ile alakalıdır. Sayfalarında tartışmaya meydan verecek içeriğe yer vermeyeceğini kesin bir dille vurgulayan gazete, böylece kendisine yöneltilebilecek tenkitlerin de önünü kesmeyi amaçlamıştır. Ancak her ne kadar mukaddimede tartışma yolu kapatılmışsa da mündericatta, münakaşa babından yazılara rastlamak mümkündür.

Daha önce ifade ettiğimiz üzere on iki sayısı elimizde mevcut bulunan *Nâbî*'nin son nüshası, 23 Temmuz 1325/5 Ağustos 1909'da yayımlanmıştır. Gazetenin bu tarihten sonra yayımlanmamasının nedenini tam olarak bilmesek de son sayıda *Bir İki Söz* başlıklı bir yazıdan hareketle tahminde bulunmamız mümkündür. Gerek Divan şiirinin zirve şahsiyetlerinden birinin adını taşıyor olması gerekse Divan şiirini canlandırma yönündeki faaliyetleri, *Nâbî*'nin “kudemâ-pesendlikle” itham

edilmesine yol açmıştır. Gazete, son sayısının ilk sayfasındaki bir yazı ile gelen tenkitlere ve itirazlara cevap vermiştir. Bu yazı, *Nâbî*'nin bu sayıdan sonra neşredilmemesine dair bir fikir de vermektedir:

Gazetemiz isim ve mesleğinin bazı mehâfilde kudemâ-pesendlikle ithâm edildiği maalistiğrâb mesmûumuz olmuştur. Eski bir şâire izâfetle bir isim intihâb etmek yeni kafalara hoş gelmezse ne yapalım. Milletın çektiği zulüm ve istibdâddan mâadâ her şey sevilir. Eskidir diye mefâhir-i milliyemizi ferâmûş etmek, eslâf-ı kirâmı nazar-ı tezyîf ile görmek revâ mı? Eski söz olmasın da yeni olsun hezeyânı mı olsun, (...) eser güzel olsun da gerek eski gerek yeni bulunsun bizim memdûhumuzdur. Biz mehâsin-perestiz. Nerede güzel bir eser bulursak takdîr pahasına şitâbân oluruz. (*Nâbî*)yi takdîr etmeyen kimler? Herze-trâzân-ı edeb mi? İşte *Nâbî*'den müntehab bir parça neşrediyoruz. Bunun ka'bında şiir söyleyen zevâta gazetemizin devâmı müddetince meccânen abonemiz verilecektir. (*Nâbî*, 23 Temmuz 1325: 1)

Yukarıdaki ifadeler, gittikçe güçlenmekte olan Millî Edebiyat cereyanına bir meydan okuma olduğu gibi, *Nâbî*'nin şiiri referans gösterilerek yeni şiirin asla Klasik şiire erişemeyeceği düşüncesini de ihtiva etmektedir. Dolayısıyla *Nâbî*'nin tenkitlere cevap verdiği yazı, bir bakıma onun sonunu hazırlamış ve gazete bu son sayısıyla yayın hayatına veda etmiştir.

2. Yazar kadrosu

Nâbî gazetesinde geniş bir yazar kadrosundan söz etmemiz mümkün değildir. Bunda; kısa süreli bir yayın hayatına sahip olması, Divan şiirini merkeze alması gibi hususlar etkilidir. Dergide imzasız çıkan yazılar oldukça fazladır. Öte yandan başyazar Ali Şâdî, gazetenin yazı yükünü çeken isim olarak dikkat çekmektedir. Bazen bir nüshada üç dört imzasına rastladığımız Ali Şâdî, bu yönüyle gazetenin muhtevasını da belirleyen kişidir. Gazetenin imtiyaz sahibi olarak dikkat çeken Mehmed Süreyyâ imzasına az sayıda tesadüf edilmektedir. Gazetede, *Fuzûlî*, *Hayretî*, *Nâbî*, *Şinâsî*, *Koca Râgıp Paşa*, *Muallim Nâcî*, *Hâfız-ı Şirâzî*, *Kelîm Hemedânî* gibi Türk, Arap ve Fars edebiyatlarından bazı şairlere de yer verilmiştir. Bunun haricinde gazetede imzalarına rastladığımız yazarlar şunlardır: M. Celâleddîn, Nihâd Reşâd, Hikmet Fatîn, Nüzhet Şefik, Ahmet Şükrü, Ayn Şin, Ayn Kef, Cemâl Beyefendi, Üsküdarlı Talât, Ayn Âbid, Lâmiî, Sühâ Zâhir, Ali Rızâ Seyfi, Yedicizâde M. Hayrullâh, Ali Haydar Emir, Zafer Güzîn.

3. *Nâbî* gazetesinde edebî içerik

Şiir, *Nâbî*'nin yayın politikasının bel kemiğini oluşturmaktadır. Bütün sayılar içerisinde en fazla yer işgal eden tür olan şiirde aslan payı ise Divan şiirine aittir. Tenkit de gazetenin öncelik tanıdığı alanlardan biridir. Özellikle gazete tarafından eser sahiplerine yöneltilen eleştiriler ciddi bir yekûn teşkil etmektedir. Bunun yanı sıra bir roman tefrikasına da yer veren *Nâbî* gazetesinde mizah konulu içerik de azımsanmayacak düzeydedir.

a. Şiirler

Gazetede gerek Klasik Türk şiirinin formlarıyla gerekse de yeni tarzda şiirler yayımlanmıştır. Bu hususta gazeller başı çekerken, mensur şiirlere de az da olsa yer verilmiştir. Sultan Mehmed Reşad için yazılan şiirlerden 31 Mart Vakasında hayatını kaybedenlerin anısına yazılanlara, tercüme kıta ve beyitlerden ithaf şiirlerine değin geniş bir yelpazede dikkat çeken bu örnekler, *Nâbî* gazetesini adeta bir şiir mecmuasına çevirmiştir. Gazetede en çok şiiri yayımlanan şair, aynı zamanda başyazar olan Ali Şâdî'dir. Onu, 16. yy. şairi Hayretî takip etmektedir. Sivas mebusu Ahmed Şükrü ve imtiyaz sahibi Mehmed Süreyyâ da şiirlerine hatırı sayılır biçimde yer verilen diğer şairlerdir. İmzasız şiirlerin çokluğu da dikkat çekmektedir.

Gazetenin ilk nüshasındaki mukaddimeyi takiben imzasız olan fakat sermuharrir Ali Şâdî'ye ait olduğunu düşündüğümüz bir *Cülûsiyye* yer almaktadır. Sultan Mehmed Reşad'ın tahta çıkışının tebrik edildiği bu şiiri, *Keşf-i Âtî* başlıklı manzume takip etmektedir. Namık Kemal'in Magosa zindanından yazdığı belirtilen "milletin bir gün süyûf-ı gayreti giryân olur" matlâlı manzumesini tanzir olan bu şiir,

Sanma istibdâda millet her zaman kurbân olur

Abd-i der-zencîr iken hâkim olur sultân olur (*Nâbî*, 9 Mayıs 1325: 2)

matlâyıla başlamaktadır. Mekteb-i Harbiye zabitlerinden Zihni Bey'in vefatı üzerine kaleme alınan *Bükâ-yı Teessür* adlı Ali Şâdî imzalı şiir de bu nüshanın dikkat çeken bir diğer manzumesidir.

İkinci nüshadaki ilk şiir Ali Şâdî imzalı *Âbide-i Hürriyete İthâftır*. O dönem henüz inşa edilmemiş olan fakat projesi yapılp temelini atılması hazırlıkları devam eden Hürriyet Abidesi için yazılan bu şiiri, hürriyet şehidi olarak tavsif edilen Mehmed ve Cemal adlı askerlere yazılan bir diğer manzume takip etmektedir. Aynı nüshada, Ali Şâdî imzalı bir başka manzume olan *Bana İlhâm-ı Şîr Eden Güzele*, aşk konulu bir şiir olarak dikkat çekmektedir.

Üçüncü nüshada *İhyâ-yı Âsâr* adlı bir sütun açan gazete, bu sütunda unutulmuş şairlerine yer vereceğini duyurur. Hayretî ile başlayan bu ihya hareketi Hayretî ağırlıklı devam eder. Gazetenin Hayretî'nin gazellerini peyderpey neşredeceğini bildiren yazısında, II. Abdülhamid'in medeniyete zarar verdiği iddia edilmiş ve mahlu padişah bu hususta Hülagü ve Cengiz'e benzetilmiştir. 31 Mart'ın akabinde çıkan gazetenin bu tavrı, tahttan indirilmiş bile olsa bir Osmanlı padişahına ve dolayısıyla Osmanlı hanedanına bakış açısındaki keskin değişimi ortaya koymaktadır:

Cengiz ve Hülagü istilâsı medeniyet-i hâzırâyı nasıl asırlarca geri bırakmış ise hakan-ı mahlû devri de Osmânlı terakkiyatını, müddet-i saltanatı nisbetinde, bir tehîre uğratmıştır. Bekâ-yı saltanat-ı istibdâd men-i maârifî istilzâm eylesesinden cebâbire-i selâtin evvân-ı şevketini tahrîb ettikleri maârif enkâzı üzerine inşâ etmek kaziyesinde ihmâl etmemişlerdir. Bu cihetle Osmânlılar'da yetişen dühâtın mahsûl-i irfânı birer sûretle mahv olarak menâkıb-ı milliyimiz nâmına elde bulunan âsâr Köroğlu Dâsitânı meziyyetsizliğinde bir mevcûdiyeti hâizdir. Yazık değil midir ki şuarâ-yı sâlifinin enfes âsârı bir dest-i teseyyüb ve ihmâl ile mensî olarak onların ervâh-ı irfanına bir tuhfe-i şükran ifâsından bizi men eylesin. Ez-an-cümle (Hayretî) nâm bir şâir-i muktedirin dîvân-ı mürettebi zamânında misl-i sâir ve eyâdi-i kadr ü ihtirâmında dâir iken bugün kat'an vücûdundan haberdâr değiliz. Teşekkür olunur ki Karaağaç Dergâhı Kitâbhânesi o kıymetli eseri muhâfaza etmek kadir-şinâslığında bulunmuş ise de bütün muhteviyâtı hatiatla mâl-â-mâldir. Binâenaleyh ihyâ-yı nâm-ı Hayretî'ye bir hizmet emeliyle tağyîr ve teşvîş edilen güzîde eş'ârını tashîh ederek peyderpey neşredeceğimizi enzâr-ı kadir-şinâsân-ı zamâna arz eyleyiz. (*Nâbî*, 23 Mayıs 1325: 2)

Bu yazıdan hemen sonra Hayretî'ye ait,

Âsitân-ı şevketin firdevs-i a'lâdır senin

Sanki mevzûn kâmetin bir nahl-i tûbâdır senin

ve

Her nefes neydi; beni ney gibi nâlân etmek

Her makâma uyarak bâde ile seyrân etmek (*Nâbî*, 23 Mayıs 1325: 2)

matlali gazellere yer verilmiştir.⁶ Aynı sayıda yine Ali Şâdî'ye ait *Terâne-i İnfîâl* adlı bir manzume daha bulunmaktadır. Bu şiirin sonunda Hz. Ali'ye ait olduğu belirtilen Arapça bir kıta ve Türkçe tercümesi de yer almaktadır. Öte yandan *Mudhikât* kısmında yer alan yine Ali Şâdî imzalı bir hicviye de dikkat çekmektedir. İkinci Meşrutiyet öncesinde Bahriye Nâzırı olarak görev yapan Hüseyin Râmi Paşa'yı ağır bir şekilde hicveden bu manzume, *Barbaros!! H. Râmî Paşa'ya!..* şeklinde ithaf edilmiş olup *Beste-i Teşyî* adını taşımaktadır. *Desâis ilmîni öğrenmeye şeytâna gitmişsin* (*Nâbî*, 23 Mayıs 1325: 4) gibi oldukça ağır ibareler içeren bu şiirin imzalı bir şekilde yayımlanmış olması da ayrıca dikkat çekicidir.

Dördüncü nüshada Ali Şâdî imzalı *Taşkışla Hâtırâtından* başlıklı manzume bizi karşılamaktadır. Bu manzume de 31 Mart Vakası ve sonrasında II. Abdülhamid'in tahttan indirilmesi ile alakalıdır. Şiirin sonunda II. Abdülhamid'e atfen *kanlı sultan* ibaresine yer verilmiştir. Gazetenin aynı nüshasında Ali Şâdî ve Hayretî'nin birer gazeli ve Nüzhet Şefik'in bir kıtası da yer almaktadır.

Gazetenin beşinci nüshasındaki ilk şiir M. Celâleddin imzalı *Hasbihâl-i Sûfiyâne*'dir. Mizah kategorisindeki bu şiirde geçim derdi ve muharrirlerin karşılaştıkları kimi güçlükler nükteli bir şekilde dile getirilmiş; ayrıca bir paye için kimseye tezelli edilmesi gerektiğine işaret edilmiştir. Aynı nüshada Ayn Kef imzasıyla *Çal* adlı bir murabba ve Ali Şâdî imzalı *Serâb-ı Emel* adlı bir manzume de yer almaktadır. Bu nüshada Hayretî'nin iki gazeline de yer verilmiştir.

Ali Şâdî, gazetenin altıncı nüshasında bu sefer *Tuhfe-i Emel* adlı şiirle karşımıza çıkar. Ayn Kef imzalı bir nazirenin yanı sıra Hayretî'ye ait bir gazel de bu nüshayı süsler. Ayrıca Ali Şâdî'nin *Matbûât Kânunu Münâsebetiyle* kaydıyla neşrettiği *A'ÿân'dan İstimdâd* adlı manzume oldukça dikkat çekicidir. Manzume, taslak halinde olan ve kısa bir süre sonra da yürürlüğe girecek olan Matbuat Kanunu⁷ hakkında bir nevi şikâyetnâmedir. Manzumede yer alan şu kıta, şairin meramını ortaya koyması bakımından dikkate değerdir:

Meclîsin mahfel-i akdinde vev ki
Çıkacaktır diye âvâze-i men' ü ikân
Söyledik; bekledik ammâ: ufacık bir ihsân
Yele verdi bizim ümidimizi mebûsân
Meded ey himmet-i ayân-ı vatan huz bi-yedi (*Nâbî*, 13 Haziran 1325: 3)

Öte yandan altıncı sayısından itibaren *Mültekatât* adlı bir bölüme de yer veren gazete, burada Arap ve Fars şairlerinden iktibas edilen şiirler, kıtalar, beyitler ve bu minvaldeki kimi hikemî sözlerin asıllarına ve tercümelerine yer ayırmıştır.

Gazetenin yedinci nüshası şiir bakımından oldukça zengin olup bu sayı özellikle gazeller ciddi bir ağırlığa sahiptir. Ali Şâdî, Osmanlı donanması için yazdığı bir manzume ve *Yok Mu* adlı bir şiiriyle bu alana katkı sunarken, Hayretî'nin gazelleri de önceki sayılarda olduğu gibi gazetenin sütunlarını süslemeye devam eder. Ayn Âbid'in *Giryedir* unvanlı manzumesi ise *kudemâyı taklîd* notu düşülerek yayımlanır. Şiire düşülen bu not, gazetenin Divan şiiri odaklı politikasını daha açık bir şekilde ortaya koyar. Sivas mebusu Ahmed Şükrü Bey'in Sivas'a sürgün olarak giderken tanzim ettiği bir gazeli

⁶ *Nâbî* gazetesinde Hayretî'ye ait on dört gazele yer verilmiştir. Bu gazeller ile Mehmed Çavuşoğlu ve M. Ali Tanyeri tarafından hazırlanan Hayretî divanındaki gazeller arasında kimi nüsha farklılıkları bulunmaktadır. bk. (Çavuşoğlu-Tanyeri, 1981)

⁷ Matbuat Kanunu, bu şiirin yayımlanmasından yaklaşık bir ay sonra 16 Temmuz 1325 (29 Temmuz 1909)'da yürürlüğe girmiştir.

sekizinci nüshanın ilk şiiridir. Aynı nüshada Mehmed Süreyyâ imzalı *İstişfâ*' başlıklı na't dikkat çekmektedir. Na'tın ilk bendi şöyledir:

Akar hûn-âbe-i eşk-i nedâmet dîdeden billâh
Zelîlim ahkârım hâlim yamândır âkıbet eyvâh
Meded sensin benim ahvâl-i meyûsâneme âgâh
Bu istişfâ'ı zikr eyler mürüvvet beklerim her gâh
Garîk-i bahr-i isyânım dahîlek ya Resûlallâh (*Nâbî*, 27 Haziran 1325: 1)

Gazetenin dokuzuncu nüshasının ilk sayfasında üç manzume yer almaktadır. Bunlardan ilki Ali Şâdî imzalı bir gazeldir. Mehmed Süreyyâ imzalı *Eski Bir Nazîre* ve Süha Zâhir⁸ imzalı *Tekerrür-i Aşk* unvanlı manzumeler bunu takip eder. Aynı nüshada Ayn Âbid imzalı bir kıta ve *İhyâ-yı Âsâr* kısmında Hayretî'nin iki gazeli yer almaktadır. Bu nüshada da *Mültekatât* bölümüne yer verilmiştir. *Nâbî*'nin onuncu nüshasında Ali Şâdî, Osmanlı ordusu için yazdığı iki şarkı ve *Neşîde-i Rûh* başlıklı bir manzume ile dikkat çekmektedir. Aynı nüshada Ali Rıza Seyfi'nin⁹ *Terâne-i Dil* adlı mensur bir şiiri de yer almaktadır. Ahmed Şükrü imzalı *Tuhfe-i Şükrân* adlı şiirde Sultan Mehmed Reşad'a övgüler yağdırılırken *Alatini Mâsârifine* unvanlı imzasız kıtada, Selanik'teki Alatini Köşkü'nde sürgün hayatı yaşamakta olan sabık padişah II. Abdülhamid'e ağır ithamlarda bulunulur. II. Abdülhamid'in söz konusu köşkteki harcamalarını eleştiren kıta şöyledir:

İştirâk etmek için iydimize pinti Hamîd
Veylâ köşkünde şetâretle eder şehr-âyîn
Yine bir maksadı vardır bilirim tıynetini
Kâmrân etme ilâhî bunu bir dem, âmîn (*Nâbî*, 10 Temmuz 1325: 8)

Nâbî'nin on birinci nüshası diğer sayılara göre şiir bakımından nispeten fakirdir. Bu sayıda, Ali Şâdî'nin *Yâd-ı Mâzî* adlı manzumesi ile Ayn Kef imzalı *Tevhîd yahud Sahn-ı Semâda* adlı şiir dikkat çeker. Ali Şâdî'nin manzumesinde ayrılık acısı ve eskiye özlem ağır basmaktadır. Akıcı bir dili olan manzumenin son bendi şiirin özünü vermektedir:

Bu ayrılık seneler sürdü bitmiyor hâlâ
Visâle olmadı peyveste sâha-i hicrân
Demek ki kalbim için her zamân şifâ nâ-yâb
Cerîhalarla eder ey yegâne mûnis-i cân
Müebbeden beni terk etmek ihtimâli harâb (*Nâbî*, 16 Temmuz 1325: 10)

Nâbî'nin son sayısında ise gazetenin muhaliflerine cevap babında *Nâbî*'nin *Hayriyye*'sinden *Matlab-ı Dâniş-i Envâ-ı Ulûm* (*Nâbî*, 2019: 63-67) başlıklı bir manzumeye yer verilmiş ve bu ayarda şiir söyleyenlere gazetenin aboneliğinin bedelsiz verileceği taahhüt edilmiştir. Bu meydan okuma, gazetenin bir daha yayımlanmasında büyük ihtimalle pay sahibidir. Son nüshada ayrıca Zafer Güzîn imzalı *Gecelerim ve Sen* başlıklı mensur bir şiir ile Süha Zâhir imzalı *Ey Yâr-ı Cefâkâr* başlıklı bir manzume de yer almaktadır.

⁸ Sühâ Zâhir müstear adını kullanan şairimiz Ahmet Talât Onay'dır. bk. (Kurnaz, 1989: 185-213)

⁹ Ali Rıza Seyfi Seyfioğlu (1880-1958) bk. (Yıldız 2002)

b. Makaleler

Nâbî'de makaleler ciddi bir yekûn teşkil etmemekle birlikte özellikle ahlâk, felsefe ve tarih gibi konularda neşredilmiş kimi yazılar dikkat çekmektedir. Bunlara, özellikle şiire temas eden bazı edebî yazıları da ilave etmek mümkündür. Gazetede edebî değer taşıyan ilk ciddi makale, üçüncü nüshada yayımlanan *Keşf-i Mâzî*'dir. Takvîm-i Vekâyi Müdürü Nihâd Reşâd imzalı makalede, Şeyh Gâlib'in,

Sen Ahmed ü Mahmûd u Muhammedsin Efendim

Hakdan bize sultân-ı müebbedsin efendim (Okçu, 2011: 261-262)

matlaıyla başlayan meşhur müseddesi mercek altına alınmaktadır. Muharrir, bu beytin müseddesin diğer beyitleri gibi Şeyh Gâlib'e ait olduğunu zannettiğini fakat durumun başka türlü olduğunu belirterek bunu "keşf eylediği bir hakikat" olarak okurlarla paylaşır. Nihâd Reşâd'a göre söz konusu beyit Enderûnî Şâkir'e aittir. Nihâd Reşâd, bu bilgiyi Şeyh Gâlib'in muasırlarından olduğunu ifade ettiği İbrahim Hanîf Efendi'ye dayandırmaktadır. (*Nâbî*, 23 Mayıs 1325: 1)

Gazetede dikkat çeken bir diğer edebî makale ise dördüncü nüshada yer almaktadır. İsmail Safa'nın Sivas'ta sürgünde iken vefat etmesine dair bu makale Sivas mebusu Ahmed Şükrü imzalı olup başlıksızdır. Makalede İsmail Safa'nın vefatına dair doğru bilinen bazı yanlışlar tashih edilmektedir: "Cerâid-i münteşireden biri merhumun kurbân bayrâmı gecesinde vefât ettiğini yazmış ise de doğru değildir. Çünkü vefâtında yanında bulunan ve techîz ve tekfîniyle seng-i mezârını yaptıran haremiyle oğulları İlhâmî ve Peyâmî Beylerin terekeye müteallik işlerini tesviye ile kendilerini bir emîne terfikan İstanbul'a yollayan fakirdir." (*Nâbî*, 30 Mayıs 1325: 2)

Nâbî'nin beşinci nüshasında, daha önce Şeyh Gâlib'in meşhur müseddesi üzerine bir makalesi de yayımlanan Nihâd Reşâd'a ait bir makale yer almaktadır. Makalesinde, gazetenin Hayretî'ye yer vermesini memnuniyetle karşılayan muharrir, şairin tercüme-i haline dair bazı bilgiler aktarmaktadır.

Makale kategorisinde değerlendirebileceğimiz diğer yazılar ise şiir tenkitleridir. Gazetenin hemen her sayısında yoğun bir şekilde bu türden tenkitlere yer verilmiştir. Büyük bir çoğunluğu imzasız olan bu tenkitlerde, şiirlerin belagat açısından mülâhazası yapılmış ve şairlere bazı tavsiyelerde bulunulmuştur.

c. Tefrika

Nâbî gazetesinin sekizinci nüshasında *Sirişk* adlı bir romanın tefrikasına başlanmış ve bu tefrika fasılasız olarak sonraki dört sayıda da devam etmiştir. "Hissî roman" kaydıyla yayımlanan *Sirişk*, oldukça süslü ve ayrıntılı bir Boğaziçi tasviri ile başlar. Yarıda kalan ve imzasız çıkan bu tefrikanın muharririnin kim olduğunu tespit edemedik. Başta Millî Kütüphane olmak üzere İBB Atatürk Kitaplığı, Seyfettin Özege Koleksiyonu ve Toplu Katalogda yaptığımız taramada bu isimde bir esere rastlayamadık. Ancak gazetenin başyazarı olan Ali Şâdî'nin Kerbelâ faciasını konu edindiği *Sirişk-i Mâtem* adlı bir manzum eseri bulunmaktadır. Manzumenin başında bu eserin "Kerbelâ'da vukû bulan vâkiât-ı şehâdetlerini nâtik mersiyedir" ibaresi yer almaktadır. (Ali Şâdî, 1326: 39 Her ne kadar tefrika olan *Sirişk* ile bu eser arasında bir münasebet olmasa da, isim benzerliği, söz konusu tefrikanın da Ali Şâdî tarafından kaleme alınmış olabileceğini düşündürmektedir.

d. Mizah

Gazetenin ilk sayısından son sayısına kadar kendisini bariz bir şekilde ortaya koyan mizahî muhteva, *Mudhikât* başlıklı sütunla gazetenin demirbaşlarından biri haline gelmiştir. Gazetenin ilk sayısından başlamak üzere hemen her sayıda karşımıza çıkan mizah içeriği, 31 Mart Vakası sonrasında II. Abdülhamid'in tahttan indirilmesi ve Mehmed Reşâd'ın tahta geçerek nispeten bir hürriyet havasının oluşmasıyla da ilgilidir. Nitekim söz konusu içerikte, Sultan II. Abdülhamid ve dönemine ciddi bir tenkit ve tariz söz konusudur. Gazetenin beşinci nüshasından itibaren göze çarpan *Sille* serlevhali sütunda da nükteli ve yer yer taşlama niteliği taşıyan şiirlere yer verilmiştir.

e. Diğer içerik

Nâbi gazetesinde kitap ilanlarına, mektuplara, şahıslar arasındaki muhaberele, ilginç ve merak uyandırıcı haberlere, çocuk terbiyesine ve ahlâka dair yazılara, felsefî metinlere, iktibaslara, hatıra niteliği taşıyan küçük parçalara da yer verilmiştir. Özellikle dört nüshada yer alan *Ufak Tefek* adlı sütunda okurlara ilginç ve merak uyandırıcı haberler, bilgiler sunulmuştur. Öte yandan derginin iki nüshası hariç olmak üzere diğer tüm sayılarda, Abdurrahmân b. Nasr b. Abdullâh tarafından telif edildiği belirtilen idare, siyaset, ahlak felsefesi konulu *Sebilürreşâd* adlı eserden iktibaslara yer verilmiştir.

f. *Nâbi* gazetesinin sistematik indeksi

9 Mayıs 1325/22 Mayıs 1909, no. 1	
[İmzasız], <i>Nâbi'nin Mesleği</i> , s. 1. (mukaddime)	Yazıda, gazetenin yayın politikası hakkında bilgi verilmektedir.
[İmzasız], <i>Cülûsiyye</i> , s. 1-2. (şiir)	Sultan Mehmed Reşad'ın tahta çıkışını tebrik için kaleme alınmış bir manzumedir.
[İmzasız], [başlıksız], s. 1. (şiir)	Bu şiir, “şehid-i mağfur Mâcid Memdûh Bey” kaydı düşülmüş fotoğrafın altında yer almaktadır.
Ali Şâdî, <i>Kesf-i Âtî</i> , s. 2. (şiir)	Şiire şöyle bir dipnot düşülmüştür: Üstâd-ı A'zam Kemâl Bey merhûmun Mağosa zindânında ceffe'l-kalem inşa edileği “milletin bir gün süyûf-ı gayreti giryân olur” matlah nazmını tanzimdir.
Mehmed Süreyyâ, <i>Nazîre</i> , s. 2. (şiir)	
[İmzasız], <i>Şehid-i Muhterem Mâcid Memdûh Bey</i> , s. 2. (makale)	İmzasız olan bu yazının altına yine imzasız bir dörtlük ilave edilmiştir.
Ali Şâdî, <i>Bükâ-yı Teessür</i> , s. 3 (şiir)	Mekteb-i Harbiye zabitlerinden Yüzbaşı Kadıçşemeli Zihnî Bey'in genç yaşta veremden vefatı üzerine kaleme alınan bu şiirin üstünde, manzumenin maksadı hakkında bilgi veren kısa bir yazıya da yer verilmiştir.
M. Celâleddîn, <i>Sebilürreşâd</i> , s. 3-4. (felsefe)	Bu yazı, Selahaddîn Eyyûbî dönemi âlimlerinden Abdurrahmân b. Nasr b. Abdullâh tarafından telif edilen <i>Sebilürreşâd</i> adlı eserden iktibas edilen bazı bölümleri içermektedir. Gazetenin birkaç nüshası müstesna hemen her sayısında bu eserden iktibas yapılmıştır.
Hurdefurûş, <i>Mudhikât</i> , s. 4. (mizah)	

[İmzasız], [başlıksız], s. 4. (mizah)	
[İmzasız], <i>Yeni Kitâblar</i> , s. 4. (kitap ilanı)	İlanda duyurusu yapılan kitaplar şunlardır: <i>Sahâif-i Güzîde-i İslâm, Bosna Hersek</i>
16 Mayıs 1325/29 Mayıs 1909, no. 2	
[İmzasız], <i>Teşekkür</i> , s. 1. (teşekkür)	Gazetenin neşri münasebetiyle gelen tebriklere teşekkür yazısıdır.
Ali Şâdî, <i>Âbide-i Hürriyete İthâf</i> , s. 1. (şiir)	
Ali Şâdî, <i>Resmimiz İçin</i> , s. 1-2. (şiir)	İlk sayfada yan yana çekilmiş fotoğraflarına yer verilen Bölük Emîni Mehmed bin Hasan ve Başçavuş Cemâl bin Mustafa'ya dair bir manzumedir. Fotoğrafın altında şu ibare ekli: "Şehîd-i mağfûr Ali Kabûlî Bey'i tahlîs için vücûd-ı hamâsetlerini usât süngülerine karşı siper eden iki bahâdır-ı vatan"
Ali Şâdî, <i>Bana İlham-ı Şî'r Eden Güzele</i> , s. 2. (şiir)	
[İmzasız], <i>Terâne-i Ahlâkiyye</i> , s. 2. (makale)	
İbret, <i>Dağarcık</i> , s. 2. (tenkit)	Matbuat sahasında sayıları çoğalmakta olan gazetelerin çokluğundan şikâyet eden bu yazının hemen altına, gazetenin cevabı olarak değerlendirebileceğimiz iki adet kıtaya yer verilmiştir.
<i>Sebîlürreşâd</i> , s. 3. (felsefe)	mâbad
[İmzasız], <i>Ufak Tefek</i> , s. 3. (ilginç haberler)	
Hurdefürûş, <i>Mudhikât</i> , s. 4. (mizah)	
[İmzasız], <i>Yeni Kitâblar</i> , s. 4. (kitap ilanı)	İlanda duyurusu yapılan kitaplar şunlardır: <i>Sahâif-i Güzîde-i İslâm, Bosna Hersek</i>
23 Mayıs 1325/5 Haziran 1909, no. 3	
Nihâd Reşâd, <i>Keşf-i Mâzî</i> , s. 1. (makale)	Matbûât-ı Dâhiliye ve Takvîm-i Vekâyî müdürü Nihâd Reşâd imzalı bu yazıda, Şeyh Gâlib'e ait olduğu zannolunan meşhur, "Sen Ahmed ü Mahmûd u Muhammedsin Efendim, Hakdan bize sultân-ı müebbedsin efendim" beytinin Şeyh Gâlib'e değil, Enderûnî Şâkir Bey'e ait olduğu üzerinde durulmuştur.
[İmzasız], <i>Nâbî</i> , s. 1.	Nihâd Reşâd'ın yazısı hakkında <i>Nâbî</i> gazetesinin notudur.
[İmzasız], <i>İhyâ-yı Âsâr</i> , s. 2.	Klasik şiirin temsilcilerinden Hayretî'nin <i>Divân</i> 'ının eskiden çok bilindiğini, ancak bugün kendisinden haberdar bile olunmadığını dile getiren bu yazıda, <i>Divân</i> 'ın Karaağaç Dergâhı Kütüphanesi'nde muhafaza edildiği belirtilmekte ve eserin peyderpey neşredileceği duyurulmaktadır.
Hayretî, <i>Gazel</i> , s. 2. (şiir)	Âsitân-ı şevketin firdevs-i a'lâdır senin Sanki mevzûn kâmetin bir nahl-i tûbâdır senin (matlalı gazel)
Hayretî, <i>Gazel</i> , s. 2. (şiir)	Her nefes neydi; beni ney gibi nâlân etmek Her makâma uyarak bâde ile seyrân etmek (matlalı gazel)

Ali Şâdî, <i>Terâne-i İnfîâl</i> , s. 2. (şiir)	
[İmzasız], <i>Terbiye-i Ahlâkiyye</i> , s. 2-3. (makale)	Makale, çocuk terbiyesine dairdir.
[İmzasız], <i>Sebülürreşâd</i> , s. 3. (felsefe)	
[İmzasız], <i>Ufak Tefek: Dünyânın En Büyük Âbidesi</i> , s. 4. (haber)	
Ali Şâdî, <i>Mudhikât</i> , s. 4. (mizah)	<i>Mudhikât</i> 'ın bu haftaki içeriğinde Ali Şâdî imzalı bir şiire yer verilmiştir. Şiir, <i>Barbaros!! H. Râmî Paşa'ya!</i> .. notuyla ve <i>Beste-i Teşyî</i> başlığıyla yayımlanmıştır. Manzume taşlamaya örnektir. Şiirden sonra da <i>Mudhikât</i> kısmı devam etmiş ve bazı latifelere yer verilmiştir.
[İmzasız], <i>Muhâberât-ı Aleniyye</i> , s. 4. (ilan)	
30 Mayıs 1325/12 Haziran 1909, no. 4	
Ali Şâdî, <i>Taşkışla Hâtırâtından</i> , s. 1. (şiir)	Şiirin başlığına <i>Dîvân-ı Harb Reisi Reşid Paşa'ya verilmiştir</i> şeklinde bir dipnot düşülmüştür.
Hikmet Fatîn, <i>Bir Hikâye Muhteviyâtından</i> , s. 1-2 (şiir)	Şiirin altına <i>Nâbî</i> gazetesi tarafından beş satırlık bir yazı ilave edilmiş ve şair tebrik edilmiştir.
Ali Şâdî, <i>Gazel</i> , s. 2. (şiir)	
Nüzhet Şefik, <i>Kıta</i> , s. 2. (şiir)	Bu kıtanın hemen altına <i>Nâbî</i> gazetesi tarafından uzun sayılabilecek bir yazı ilave edilmiştir. Yazıda, şiirde göze çarpan ve belagate mugayir olan bazı hususlara dikkat çekilmektedir.
Ahmet Şükrü, [başlıksız], s. 2. (makale)	Yazıda, şair İsmail Safâ'nın Sivas sürgününde iken vefat etmesine dair bazı anekdotlar aktarılmaktadır.
Hayretî, <i>Gazel</i> , s. 2. (şiir)	İçtiğim kandır şarâb-ı la'l-i cânândan cüdâ Yediğim gamdır müdâm ol mîve-i cândan cüdâ (matlalı gazel)
[İmzasız], <i>Terbiye-i Ahlâkiyye</i> 3, s. 3. (makale)	mâbad
[İmzasız], <i>Sebülürreşâd</i> , s. 3-4. (iktibas)	mâbad
Ayn Şin, <i>H. Râmî Efendi'ye İthâf-ı Kudûmiyye</i> , s. 4. (şiir-hiciv)	II. Meşrutiyet öncesinde Bahriye Nazırı olarak görev yapan. H. Râmî Paşa'yı hicveden bir manzumedir.
[İmzasız], <i>Mudhikât</i> , s. 4. (mizah)	
[İmzasız], <i>İhtâr-ı Mahsûs</i> , s. 4. (duyuru)	
[İmzasız], <i>İkbâl Kitâbhânesi</i> , s. 4. (ilan)	Adı geçen yayınevine dair kısa bir tanıtım ilanıdır.
6 Haziran 1325/19 Haziran 1909, no. 5	
[başlıksız], <i>Nihâd Reşâd</i> , s. 1. (makale)	Yazının sonuna gazete tarafından kısaca bir değerlendirme yazısı eklenmiştir.
M. Celâleddîn, <i>Hasbihâl-i Sûfiyâne</i> , s. 1. (şiir)	
Ayn Kef, <i>Çal</i> , s. 2. (şiir)	Gazete tarafından şiirin altına uzun sayılabilecek bir yazı ilave edilmiş ve şiirdeki bazı hatalar gösterilmiştir.
Ali Şâdî, <i>Serâb-ı Emel</i> , s. 2. (şiir)	
Hayretî, <i>Gazel</i> , s. 2. (şiir)	
Hayretî, <i>Gazel</i> , s. 2. (şiir)	

[İmzasız], <i>Sebîlürreşâd</i> , s. 2-3. (felsefe)	mâbad
Cemâl Beyefendi, [başlıksız], s. 3-4. (nutuk)	Yazının başında “Kasımpaşa’da Gâzi Hasan Paşa Mekteb-i İbtidâiyyesi talebesinin Ok Meydânı mesiresinde tenezzüh eyledikleri zamân mekteb mezkûr müdürü Cemâl Beyefendi tarafından îrâd edilen nutkun sureti” kaydı yer almaktadır.
Üsküdarlı Talât, <i>Eşref’ten</i> , s. 4. (şiir)	Gazetenin <i>Sille</i> başlıklı sütununda yayımlanmıştır.
[İmzasız], [başlıksız], s. 4. (şiir)	Bir kitadan ibarettir.
[İmzasız], [başlıksız], s. 4. (şiir)	Bir kitadan ibarettir. Şapkalı Refik Efendi’ye(!)” notuyla yayımlanmıştır.
Ali Şâdî, <i>Saat Kavgası Münâsebetiyle</i> , s. 4. (şiir)	Bir kitadan ibarettir.
[İmzasız], <i>Mudhikât</i> , s. 4. (mizah)	
[İmzasız], <i>Muhâberât-ı Aleniyye</i> , s. 4. (ilan)	
[İmzasız], <i>İhtâr-ı Mahsûs</i> , s. 4. (ilan)	
13 Haziran 1325/26 Haziran 1909, no. 6	
Ayn Kef, <i>Tuhfe-i Emel</i> , s. 2. (şiir)	
[İmzasız], <i>Nâbî</i> , s. 2. (tenkit)	Gazetenin <i>Tuhfe-i Emel</i> hakkındaki değerlendirmelerini içeren bir yazıdır.
Hayretî, <i>Gazel</i> , s. 2. (şiir)	Cismini sûrâh sûrâh etseler cevşen gibi Dil uzatma kimseye dervîş isen demzen gibi (matlahı gazel)
[İmzasız], <i>Sebîlürreşâd</i> , s. 2-3. (felsefe)	mâbad
<i>Mültekatât</i> , s. 3.	İki sütundan ibaret olan bu kısımda, Kelîm Hemedânî, Sâib-i Tebrîzî, Mecnûn Âmirî adlı şairlere ait Arapça ve Farsa beyit ve kıtalar ile bunların Türkçe tercümeleleri yer almaktadır.
Ali Şâdî, <i>A’yândan İstimdâd</i> , s. 3. (şiir)	<i>Matbûât Kânunu Münâsebetiyle</i> kaydıyla yayımlanmıştır.
Ketebe-i Azîz, [başlıksız], s. 4. (şiir)	Gazetenin <i>Sille</i> sütununda yer alan kıtaya şu kayıt düşülmüştür: “Muharrirlerimizden birinin Yıldız Bahçesi’ni temâşâ eylediği esnâda gözüne ilişen seng-i mihrâbın kitâbe-i fâsıkım kopya ederek matbaaya getirdi. İşte kitâbe şu yolda:”
[İmzasız], <i>Nâbî</i> , s. 4. (şiir)	Gazetenin kitâbe hakkındaki yorumunun içeren bir kitadan ibarettir. Şiirde, II. Abdülhamid’in Allah’a şîrk koştığı iddia edilmektedir.
[İmzasız], <i>Deveci Râtib Efendi’ye</i> , s. 4. (şiir)	
[İmzasız], <i>Huy, Cânın Altında</i> , s. 4. (mizah)	“Neyyîr-i hakikat refikimizde görülmüştür” notuyla yayımlanmıştır. Mizah içermektedir.
[İmzasız], <i>Nâbî</i> , s. 4. (şiir)	Gazetenin, <i>Huy, Cânın Altında</i> başlıklı yazı için değerlendirmesini içeren bir kitadan ibarettir. Hiciv ağırlıklıdır.
[İmzasız], <i>Mudhikât</i> , s. 4. (mizah)	
[İmzasız], <i>Yeni Kitâblar</i> , s. 4. (kitap ilanı)	İlanda duyurusu yapılan kitaplar şunlardır: <i>Sahâif-i Güzide-i İslâm</i> , <i>Bosna Hersek</i>
20 Haziran 1325/3 Temmuz 1909, no. 7	

Ali Şâdî, [başlıksız], s. 1. (şiir)	Osmanlı donanması için yazılmıştır.
[İmzasız], <i>İtizâr</i> , s. 2. (tashih)	Bir önceki nüshada yer alan bir şiire dair tashihten ibarettir.
Ali Şâdî, <i>Yok Mu?..</i> , s. 2. (şiir)	
[İmzasız], <i>Mevkûfiyetde Söylenilmiş Bir Kıta</i> , s. 2. (şiir)	
Ahmed Şükrü, <i>Bir Gazel-i Niyâz-mendâne</i> , s. 2. (şiir)	
Ayn Âbid, <i>Giryedir</i> , s. 2. (şiir)	“Kudemâyı taklîd” kaydıyla yayımlanmıştır.
[İmzasız], <i>Nâbî</i> , s. 2-3. (tenkit)	Gazetenin <i>Giryedir</i> adlı şiir hakkında değerlendirmelerini içeren uzunca bir yazıdır.
Nüzhet Şefik, <i>Muharrir Bey</i> , s. 3. (hatırlatma)	<i>Nâbî</i> 'nin dördüncü nüshasında bir kıtasına yer verilen Nüzhet Şefik tarafından gazeteye gönderilen hatırlatma notunda, bu defa tamamlanmamış bir gazelin yayımlanması için gazeteye gönderildiği belirtilmekte ve bu hususta gazeteden anlayış beklenmektedir.
Nüzhet Şefik, <i>Gazel</i> , s. 3. (şiir)	
[İmzasız], <i>Nâbî</i> , s. 3. (tenkit)	Gazetenin Nüzhet Şefik'in <i>Gazel'e</i> dair değerlendirmelerini içeren bir yazıdır.
Hurdefürüş, <i>Mültekatât</i> , s. 3. (şiir-nesir karışık)	Farsça bir kıta ile bu kıtanın şerhine dair bir yazıdır.
Hayretî, <i>Gazel</i> , s. 3. (şiir)	Niçe bir gûşe-i mihnetde karâr eyleyelim Gül gibi açılalım seyr-i kenâr eyleyelim (matlalı gazel)
Hayretî, <i>Gazel</i> , s. 3. (şiir)	Hâr-ı gâmdan çâk çâk oldu giryânım benim Dest-i mihnetden değil hâli bu dâmanım benim (matlalı gazel)
Rizân, <i>Masamın Üzerindeki Solgun Gül</i> , s. 3-4. (mensur şiir)	
[İmzasız], <i>Sebîlürreşâd</i> , s. 4. (felsefe)	mâbad
[İmzasız], <i>Tasvîr-i Efkâr'ın Tabîriyle Fürte-i Hâbidegâna</i> , s. 4. (şiir)	İki şiirden oluşan bu kısım, gazetenin <i>Sille</i> başlıklı bölümünde yer almaktadır.
[İmzasız], <i>Mudhikât</i> , s. 4. (mizah)	“Sâhib-i imtiyâz lisânından” kaydıyla yayımlanmıştır. “Nâbî”nin sürümüne karınca duâsı başlığını taşıyan bir kıtadan ibaret olan bu şiirde, <i>Nâbî</i> 'nin satışının artması için yapılan latifeli bir dua yer almaktadır.
27 Hazîran 1325/10 Temmuz 1909, no. 8	
Ahmed Şükrü, <i>Gazel</i> , s. 1. (şiir)	“İstanbul'dan Sivas'a menfi giderken tanzîm olunmuş bir gazel” kaydıyla yayımlanmıştır.
Lâmîî, <i>Son Nazar</i> , s. 1. (şiir)	
[İmzasız], <i>Nâbî</i> , s. 1. (tenkit)	<i>Son Nazar</i> şiiri hakkında kısa bir değerlendirmeden ibarettir.
Mehmed Süreyyâ, <i>İstîşfâ</i> , s. 1. (şiir-na't)	
Ali Şâdî, <i>Gazel</i> , s. 2. (şiir)	
Hayretî, <i>Gazel</i> , s. 2. (şiir)	Mürde-i cismi ufak bir sözle ihyâ eyledin Hey ne sâhirsın ki i'câz-ı Mesîhâ eyledin

	(matlalı gazel)
Hayretî, <i>Gazel</i> , s. 2. (şiir)	Şâdmân idim beni cevri ile mahzûn eyledin Neyledin ey bî-vefâ hâlim dîgergûn eyledin (matlalı gazel)
<i>Mültekatât</i> , s. 2-4	Bu bölümde, Kelîm Hemedânî, Hâfız-ı Şîrâzî ve Numân bin Bîşr'e ait Farsça ve Arapça beyitler ile bunların tercümesi yer almaktadır. Ayrıca Fuzûlî, Muallim Nâcî, Râgıb Paşa, Ziya Paşa, Damad Mahmûd Paşa, Sâbit Hüznî gibi isimlere ait çeşitli beyitlere ve bunlarla alakalı mülâhazalara da yer verilmiştir.
[İmzasız], <i>Sîrişk</i> , (tefrika)	"Hissî Roman", kaydıyla bu sayıdan itibaren tefrika edilmeye başlamıştır.
[İmzasız], <i>Nâbî'nin Hâtîrâtından</i> , s. 4. (hatıra)	Hatıra, şair Nâbî hakkındadır.
[İmzasız], <i>Arka Kapıdan Firâr Eden Hâne Sâhiblerine</i> , s. 4. (şiir-mizah)	
Şînâsî, <i>Tenâsüh Hikâyesi</i> , s. 4. (fabl)	Şînâsî imzalı bu fabl, gazetenin <i>Mudhikât</i> kısmında yer almaktadır.
[İmzasız], <i>Yine Matbûât Kânunu Münâsebetiyle</i> , s. 4. (makale)	
[İmzasız], <i>Şehbâl İdârehânesinde</i> , s. 4. (haber-mizah)	<i>Şehbâl</i> mecmuasının dört yüz kuruş maaşla bir kâtip istihdam etmek için yaptığı mülakatı eleştiren yergi ağırlıklı bir muhavereden ibarettir.
[İmzasız], <i>Muhâberât-ı Aleniyye</i> , s. 4. (ilan)	
4 Temmuz 1325/17 Temmuz 1909, no. 9	
[İmzasız], <i>İhtâr-ı Mahsûs</i> , s. 1. (duyuru)	Duyuruda gelecek nüshadan itibaren <i>Nâbî'nin</i> Perşembe günleri neşredileceği ilan edilmiştir.
Ali Şâdî, <i>Gazel</i> , s. 1. (şiir)	
Mehmed Süreyyâ, <i>Eski Bir Nazîre</i> , s. 1. (şiir)	
Sühâ Zâhir, <i>Tekerrür-i Aşk</i> , s. 1. (şiir)	
[İmzasız], <i>Nâbî</i> , s. 1-2. (tenkit)	<i>Tekerrür-i Aşk</i> şiiri hakkında gazetenin tashih tekliflerini içeren bir yazıdır.
Ayn Âbid, <i>Kıta</i> , s. 2. (şiir)	
[İmzasız], <i>Nâbî</i> , s. 2. (tenkit)	Ayn Âbid'in kıtasına dair kısa bir mülâhazadır.
Hayretî, <i>Gazel</i> , s. 2. (şiir)	Kaçma âşıklardan ey gül-berg-i handânım benim Etme serkeşlik bize serv-i hırâmânım benim (matlalı gazel)
Hayretî, <i>Gazel</i> , s. 2. (şiir)	Eşiğinde niyâza başlayalım Ka'bedir gel namâza başlayalım (matlalı gazel)
[İmzasız], <i>Sîrişk</i> , s. 2-3. (tefrika)	mâbad
<i>Mültekatât</i>	Hâfız ve Kelîm Hemedânî'ye ait beyitler ve bunların tercümelerine yer verilmiştir.
[İmzasız], <i>Sebîlürreşâd</i> , s. 3-4. (felsefe)	mâbad
[İmzasız], <i>Fransız Amîrali Lâ Roş'un Bir Tahrîrât-ı</i>	

<i>Cevâbiyesi</i> , s. 4. (tarih)	
[İmzasız], <i>Napolyon Bonapart'ın Bir Muâmele-i Kadir-şinâsânesi</i> , s. 4. (tarih)	
[İmzasız], <i>Karaköy Köprüsü'nün Hikmet-i Muhâfazası</i> , s. 4. (şiir-mizah)	Bu şiir, gazetenin <i>Sille</i> kısmında yer almaktadır.
[İmzasız], <i>Devr-i İstibdâdda Bir Muharririn Hîlesi</i> , s. 4. (mizah-hatıra)	Gazetenin <i>Mudhikât</i> bölümünde yer almaktadır.
10 Temmuz 1325/23 Temmuz 1909, no. 10	
[İmzasız], <i>10 Temmuz</i> , s. 1-2 (makale)	Yazının sonunda “Yaşasın Osmânlılar” nidası yer almaktadır.
Ahmed Şükrü, <i>Tuhfe-i Şükrân</i> , s. 2-3. (şiir)	Şiir, “hür milletin birinci hür pâdişâhı Sultan “Mehmed” Hân-ı Hâmis Hazretlerine” kaydıyla yayımlanmıştır.
Ali Şâdî, <i>Neşîde-i Rûh</i> , s. 3. (şiir)	
Ali Şâdî, <i>Şarkı</i> , s. 4. (şiir)	Bu şarkı, “vakt-i seferde söylenmek üzere Osmânlı askerlerine ithâf” kaydıyla neşredilmiştir.
Ali Şâdî, <i>Şarkı</i> , s. 4. (şiir)	Bu şarkı, “vakt-i hizada söylenmek üzere Osmânlı askerlerine ithâf” kaydıyla neşredilmiştir.
Hayretî, <i>Gazel</i> , s. 5. (şiir)	Vâsıl-ı cân olmak istersen bedenden geç gönül Gel şehîd-i ışk-ı cânân ol kefenden geç gönül (matlalı gazel)
Hayretî, <i>Gazel</i> , s. 5. (şiir)	Âsitân-ı germin mesned-i izzet bilirim Hâk-i pâ-y-i kademin tâc-ı saâdet bilirim (matlalı gazel)
Ali Rızâ Seyfî, <i>Terâne-i Dil</i> , s. 5-6. (mensur şiir)	
[İmzasız], <i>Sebîlürreşâd</i> , s. 6-7. (felsefe)	mâbad
[İmzasız], <i>Sirişk</i> , s. 7-8. (tefrika)	mâbad
[İmzasız], <i>Alatini Masârifine</i> , s. 8. (şiir-hiciv)	Selanik'te Alatini Köşkü'nde sürgün bulunan Sultan II. Abdülhâmid'i hicveden bir kıtadan ibarettir.
[İmzasız], <i>Osmânlı Eczahânesi</i> , s. 8. (ilan)	
16 Temmuz 1325/29 Temmuz 1909, no. 11	
Ayn Kef, <i>Tevhîd yahud Sahn-ı Semâda</i> , s. 9-10. (şiir)	
Ali Şâdî, <i>Yâd-ı Mâzî</i> , s. 10. (şiir)	
Yedicizâde M. Hayrullah, <i>Tesâdüf</i> , s. 10-11. (hikâye)	Hikâyenin başında, “Şâir-i meşhûr Ziyâ Paşa hafidi Fahreddin Bey'e” ithafı yer almaktadır.
[İmzasız], <i>Nâbi</i> , s. 11. (tenkit)	<i>Tesâdüf</i> adlı hikâye hakkında gazetenin şu cümlesini içeren bir tenkit yazısıdır: “Azîzim, darılmayınız, siz yazmak için okumaya hem de çok okumaya muhtâcsınız....”
Ali Haydâr Emîr, <i>Şerbetçi Baba-Müverrih Âli</i> , s. 11-13. (biyografi)	
[İmzasız], <i>Sebîlürreşâd</i> , s. 13-14. (felsefe)	mâbad
[İmzasız], <i>Sirişk</i> , s. 14-15. (tefrika)	mâbad

[İmzasız], <i>Ufak Tefek</i> , s. 15-16. (ilginç haberler)	
[İmzasız], <i>Mudhikât</i> , s. 16. (mizah)	
[İmzasız], <i>Muhâberât-ı Aleniyye</i> , s. 16. (ilan)	
[İmzasız], <i>Yeni Postahâne Caddesi'nde "Suhûlet" Kitâbhânesinde Külliyyetle Bulunan Âsâr-ı Nâfiadan Bazıları</i> , s. 16. (ilan)	
23 Temmuz 1325/5 Ağustos 1909, no. 12	
[İmzasız], <i>Bir İki Söz</i> , s. 17. (makale)	Gazeteye gelen itirazlara ve tenkitlere cevap mahiyetinde bir yazıdır.
<i>Nâbî</i> , <i>Matlab-ı Dâniş-i Envâ-i Ulûm</i> , s. 17-19. (şiir)	Gazetenin muarızlarına meydan okuduğu bu şiire şu kayıt düşülmüştür: "İşte <i>Nâbî</i> 'den müntehab bir parça neşr ediyoruz. Bunun ka'bında şiir söyleyen zevâta gazetemizin devâmı müddetince meccânen abonemiz verilecektir."
<i>Sühâ Zâhir</i> , <i>Ey Yâr-ı Cefâkâr</i> , s. 19. (şiir)	
[İmzasız], <i>Nâbî</i> , s. 19. (tenkit)	<i>Ey Yâr-ı Cefâkâr</i> şiiri hakkında gazetenin tenkitlerini ihtiva etmektedir.
Zafer Güzin, <i>Gecelerim ve Sen</i> , s. 19-20. (mensur şiir)	
<i>Sühâ Zâhir</i> , <i>Mektûb</i> , s. 20-21. (mektup)	Gazetenin 4 numaralı nüshasında <i>Sühâ Zâhir</i> 'in <i>Tekerrür-i Aşk</i> adlı şiirine gelen tenkitlere mukabil, <i>Sühâ Zâhir</i> 'in verdiği cevaptır. Cevapta, şiirde geçen <i>nîm-nigâh</i> ifadesinin kullanımında bir garabet olmadığı savunulmaktadır.
[İmzasız], <i>Teşrih Ale't-tenkîd</i> , s. 21-22. (tenkit)	<i>Sühâ Zâhir</i> 'e cevap mahiyetinde kaleme alınan bu makalede <i>nîm-nigâh</i> ifadesinin haşviyat olduğu ve kullanımının kesinlikle yanlış olduğu savunulmaktadır.
[İmzasız], <i>Sirişk</i> , s. 23. (tefrika)	mâbad
[İmzasız], <i>Ufak Tefek</i> , s. 24. (ilginç haberler)	
[İmzasız], <i>Mudhikât</i> , s. 24. (mizah)	

Sonuç

Nâbî gazetesi, kısa ömürlü fakat edebî açıdan zengin bir yayın organı olarak dikkat çekmektedir. Gazeteden çok bir mecmua hüviyeti taşıyan ve haftalık olarak neşredilen *Nâbî*, on iki sayıdan oluşan yayın hayatında istikrarlı bir yayın politikası izlemiş ve son sayısına kadar yayın çizgisindeki karakterini korumuştur. Bu minvalde, Klasik Türk şiirine ayrı bir önem veren gazete, özellikle unutulmaya yüz tutan şairlerden şiirlere yer vererek edebî hafızayı canlı tutmaya çalışmıştır. *Nâbî*, aynı zamanda mizah yazılarıyla dikkat çekmektedir. 31 Mart Vakasını müteakiben yayın hayatına başlaması gazetenin politikasına da yansımış; özellikle ilk sayılarda bu hususta belirgin bir hassasiyet gösterilmiştir. Nükte ve yer yer hicvin ağır bastığı bazı yazılarda II. Abdülhamid dönemi eleştirilmiş ve yeni dönemin hürriyet havasına vurgu yapılmıştır. Divan şiirinin hikemî temsilcisi *Nâbî*'nin adını alarak yayın yapan gazete uzun ömürlü olmamış ve on ikinci sayıdan sonra yayın hayatına veda etmiştir. *Nâbî* gazetesini, başta şiir olmak üzere edebiyatın her alanında gittikçe kökleşmekte olan yenileşme hareketlerine karşı muhalif bir yayın organı olarak da görmek mümkündür. Bu itibarla *Nâbî*'nin cesur bir girişimin tezahürü olduğunu söylemek mümkündür. Fakat kısa süreli olması, bu yönde ciddi bir varlık göstermelerini engellemiştir. Bununla birlikte *Nâbî*'nin Hayretî gibi şiirimizin

önemli isimlerine dikkat çekmesi ve unutulmuş divanları gün yüzüne çıkarmak noktasındaki gayreti dikkate değerdir.

Kaynakça

- Aksakal, A. (2019). “Ali Şadi”, <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/ali-sadi> erişim tarihi: 30.10.2020.
- Ali Şadî (1326). *Sirişk-i Mâtem*. İstanbul: Osmânlı Meziyyet-i İktisâdiyye Matbaası. BOA, DH.MKT., 1289-90.
- Budak, A. (2014). *Osmanlı Modernleşmesi Gazetecilik ve Edebiyat*. İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayınları.
- Çavuşoğlu M., Tanyeri, A. (1981). *Hayretî Dîvan*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Çıkla, S. (2009). “Tanzimat’tan Günümüze Gazete-Edebiyat İlişkisi.” *Türkbilig*. (18): 34-63.
- İnal, İ. (2013). *Son Asır Türk Şairleri*. Cilt V. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- Korkmaz, M. (2019). “Ali Haydar Emir Alpagut: Hayatı ve Eserleri.” *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları*. (35): 57-77.
- Kurnaz, C. (1989). “Ahmet Talat Onay, Hayatı, Eserleri, Şiirleri.” *Türk Kültürü Araştırmaları Halil Fikret Alasya’ya Armağan*. XXVI (2): 185-213.
- Nâbî (2019). *Hayriyye*. haz. Mahmut Kaplan, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları (e-kitap).
- Nâbî*, 9 Mayıs 1325/22 Mayıs 1909, no. 1.
- Nâbî*, 16 Mayıs 1325/29 Mayıs 1909, no. 2.
- Nâbî*, 23 Mayıs 1325/5 Haziran 1909, no. 3.
- Nâbî*, 30 Mayıs 1325/12 Haziran 1909, no. 4.
- Nâbî*, 6 Haziran 1325/19 Haziran 1909, no. 5.
- Nâbî*, 13 Haziran 1325/26 Haziran 1909, no. 6.
- Nâbî*, 20 Haziran 1325/3 Temmuz 1909, no. 7.
- Nâbî*, 27 Haziran 1325/10 Temmuz 1909, no. 8.
- Nâbî*, 4 Temmuz 1325/17 Temmuz 1909, no. 9.
- Nâbî*, 10 Temmuz 1325/23 Temmuz 1909, no. 10.
- Nâbî*, 16 Temmuz 1325/29 Temmuz 1909, no. 11.
- Nâbî*, 23 Temmuz 1325/5 Ağustos 1909, no. 12.
- Okçu, N. (2011). *Şeyh Gâlib Dîvânı*, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Şenel, C. (2011). “Tanzimat’tan Günümüze Felsefe Dergileri: Açıklamalı ve Seçme Bir Bibliyografya Denemesi.” *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 9 (17): 433-488.
- Uymaz, T. (2018). “Hüseyin Vassâf Bey’in Sefîne-i Evliyâsı’nda Mûsikîşinas Mutasavvıflar.” *I. Uluslararası İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Kongresi*, s. 1084-1101.
- Yıldız, O. (2002). “Ali Rıza Seyfi Seyfioğlu”. *Türklük Bilimi Araştırmaları*. (XII): 89-109.